

**ВИДАННЯ СЕРІЇ «МЕМУАРНА БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА імені ШЕВЧЕНКА»
(1995–2001) ЯК ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО
ДО НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

Маріанна Мовна

*кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця
відділу наукової бібліографії ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-5](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-5)

Вперше розкрито видавничу активність книжкової серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» (1995–2001), що її видавала Історично-філософська комісія товариства у межах п'ятого етапу відродження матірнього НТШ в Україні. Проаналізовано публікації друкованої продукції видавців, що поставили собі за мету оприлюднювати джерела до новітньої історії України, всебічно висвітлюючи науковий та науково-популярний мемуарний дискурс і простежуючи тяглість видавничих традицій від минулого до сучасності.

Ключові слова: Наукове товариство імені Шевченка, м. Львів, О. Романів, книжкова серія «Мемуарна Бібліотека НТШ», сучасна видавнича діяльність, документальне джерело, новітня історія України.

Постановка проблеми. Відроджене НТШ – сформована у теоретично-практичних вимірах наукова інституція з чіткими державницькими підходами до трактування і конкретної праці над вивченням наукових процесів. Спираючись на традиційні наукові концепції попереднього НТШ, товариство розробило чітку програму дій щодо сутності і значення національного життя, проблем розвитку української ідеї та національних інтересів під кутом зору різних наукових зацікавлень, а науково-видавнича діяльність стала найважливішим пріоритетом. Усе зазначене стосується книжкової серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» гуманітарного спрямування, в якій побачили світ сім мемуарних науково-популярних видань, що є важливими документальними джерелами до новітньої історії України.

Мета статті – максимально повно розкрити тематичну спрямованість серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» (1995–2001), що її видавала Історично-філософська комісія товариства у межах п'ятого етапу відродження матірнього НТШ в Україні, а саме – різні за змістом, часом створення та видово-жанровою характеристикою пам'ятки мемуарної літератури. Необхідно проаналізувати стратегії видавців серії у випуску друкованої продукції, що поставили собі за мету публікувати джерела до новітньої історії України, всебічно висвітлюючи науковий і науково-популярний мемуарний дискурс, простежуючи спадкоємність традицій у переданні видавничого досвіду.

Об'єкт дослідження – видання серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» як документальне джерело до новітньої історії України.

Методи дослідження: історико-культурологічний, хронологічний, книгознавчий, системний, історичної реконструкції, метод біографічних студій.

Актуальність теми – на основі аналізу видань книжкової серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» висвітлити одну з граней діяльності Наукового товариства ім. Шевченка як важливого видавничого осередку з історичного сегмента науки. Видання серії є важливими документальними джерелами до новітньої історії України, а отже, актуальним є їхній аналіз з огляду творення сьогодишнього етапу національних змагань і у проєкції на майбутні покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Матеріали, що розкривають поточну видавничу діяльність НТШ, зокрема фіксують створення серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» та її кількісне наповнення, розпорошені по окремих виданнях: колективних монографіях, наукових і конференційних збірниках, періодиці, звітах у «Хроніці НТШ», енциклопедіях, скажімо, у гаслах А. Фелонюка «Наукове товариство імені Шевченка» [34, с. 564] та О. Купчинського «Видання товариства імені Шевченка (1874–1892) та Наукового товариства ім. Шевченка (1892–2016) в Україні» [13, с. 54]. Загальні підсумки видавничої діяльності НТШ періоду відновлення в Україні, зокрема огляд книговидання серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» здійснено у спеціальній статті М. Мовної [17]. Рецензію тодішнього заступника голови товариства І. Головацького на перше еміграційне видання книги Л. Комар «Процес 59-ти» (1991) випущено у «Віснику НТШ» [4, с. 16] як заохочення до її передруку у серії

«Мемуарна Бібліотека». Він високо оцінив це видання як опис непересічної події, що випала з орбіт пам'яті сучасників, а проте претендує на звання політичної сенсації, а також як суттєве доповнення до історії першого періоду більшовицької окупації Галичини і внутрішнього світу й трагедії Замарстинівської тюрми. Про особистість автора мемуарів «3 книги Лева» М. Семчишина, з яким була досягнута домовленість видати їх у серії «Мемуарна Бібліотека», повідомив у статті «Ювілей сеньйора НТШ» О. Романів [26]. У дописі М. Приходи йдеться про працю М. Семчишина над написанням книги мемуарів [22].

Виклад основного матеріалу дослідження. Від 1989 р. розпочався п'ятий етап діяльності товариства – відродження матірнього НТШ в Україні і його паралельного функціонування в еміграції – Австралії, Європі, Канаді та США.

У 1995 р. засновано книжкову серію «Мемуарна Бібліотека НТШ», випуск нових праць у якій був неперервний. Редактори (голова товариства Олег Романів та Олег Купчинський) й упорядники серії після тривалого панування тоталітарного режиму та засилення його ідеологічної спадщини, зокрема у сфері археографії, поставили собі за мету висвітлювати різні за змістом, часом створення та видово-жанровою характеристикою писемні пам'ятки. За словами Олега Купчинського, мемуарна література є важливим джерелом для пізнання часу, в якому вона створена, хоча мемуари (щоденники, записки, автобіографії, подорожні нотатки), безсумнівно, позначені суб'єктивним поглядом їхніх авторів на події, але, все ж, багато важать у дослідженні дуже конкретних відомостей, з'ясуванні історичної та культурологічної фактології [14, с. 5].

За справу видання мемуаристики взялася Історично-філософська комісія НТШ, що на початках своєї діяльності ґрунтовно окреслила засадничі видавничі завдання – оприлюднити великої культурно-історичної і пізнавальної цінності мемуари П. Куліша, І. Пулюя, О. Барвінського, Є. Чикаленка, Д. Дорошенка, К. Студинського, К. Левицького, М. Галушинського, А. Чайковського, М. Грушевського, І. Феценка-Чопівського, залишені в рукописах чи надруковані з купюрами, окремими виданнями або фрагментами у періодиці. У планах було також перевидання спогадів і щоденників Л. Цегельського [35], І. Кедрини-Рудницького [11], І. Німчука [19],

збірника «Західня Україна під большевиками» [7], первісно оприлюднених за кордоном.

З 1995 р. у серії, що стосувалася шостого напрямку видавничої діяльності товариства, почали систематично друкувати джерела до новітньої історії України – рукописи спогадів українських громадських, культурних і наукових діячів (педагогів, письменників, науковців, учасників національно-визвольної боротьби ХХ ст.), пов'язаних із помітними історичними подіями в житті України (вересень 1939 року, наука в Українській РСР 1920–1930-х років, політичний процес 59-ти над молодими членами Другої Екзекутиви ОУН 1940–1941 років, український Львів 1920–1940-х років, хроніка легіону Дружин українських націоналістів 1941–1943 років, подорожі В. Кубійовича як географа післявоєнного часу, рефлексії педагога 1916–1944 років на суспільному тлі).

Упорядниками та редакторами цих видань стали О. Купчинський, М. Швагуляк, О. Романів, О. Шаблій. Характерними ознаками серії є скромне поліграфічне виконання, притаманне для 1990-х років, і, попри це, глибина змістового наповнення. Як підкреслював О. Романів у звітній доповіді товариства 1996 р., «просто неможливо передати, які величезні зусилля горстки людей, зібраних навколо Управи Товариства, стоять за цими усіма виданнями, які неймовірно труднощі створює оплата коштів усіх цих видань» [8, с. 75].

Відкриває серію книга надзвичайно вартісних для вивчення історії Західної України мемуарів О. Назарука, що тривалий час зберігалися у фонді ЦДІА України у м. Львові – «Зі Львова до Варшави» (1995, чис. 1) [18], присвячена першій радянській окупації західноукраїнських земель, що проливає світло на загальну ситуацію в захопленому окупантами краї (події осені 1939 р.). Основною тематичною канвою тексту О. Назарука (1883–1940) – правника за фахом, публіциста, журналіста, письменника, відомого громадсько-політичного діяча є опис особистих подорожніх вражень і рефлексій. На тлі складних воєнних і політичних колізій того часу автор змальовує конкретні події, свідком і безпосереднім учасником яких він був, часто поєднуючи власну автопсію ситуації із загальним аналізом суспільно-політичних явищ, здійснює історичні екскурсії, демонструючи при цьому особисте ставлення до актуальних подій та постатей, які згадує у контексті своєї розповіді (В. Мудрий,

І. Кедрин-Рудницький, Р. Дашкевич, К. Левицький, З. Пеленський, К. Студинський, В. Целевич).

Структурно мемуари складаються з 16 тематичних підрозділів, що проєктуються на описувані події захоплення міста більшовиками та локальні відрізки переміщення автора зі Львова до Варшави з наголосом на враженнях від тих людей, які допомагали здійснити цю небезпечну вимушену мандрівку: «Як Совіти займали Львів»; «Утеча»; «В руках чрезвычайки»; «Exodus Ізраїля»; «Другий раз в руках ГПУ»; «В нашій не своїй сім'ї»; «Чи існує припадок?»; «В найцікавішій з домів»; «Як я передістався через границю»; «До Любліна!»; «Вражіння з Любліна»; «Перший нічліг в селянській хаті»; «В найбільше знищеним місті Гарволіні»; «Їзда на возі з картоплями»; «Найтяжча ніч в богацькім домі»; «Доїздимо до Варшави».

З погляду аналізу глобальної історичної тенденції спогади Осипа Назарука як одиничне (окремої постаті чи історичної одиниці) накладаються на загальне (драматичну долю української інтелігенції, змушеної рятуватися втечею на окуповану Німеччиною територію Польщі). Зазвичай, жанр мемуарної літератури хвибує на повну об'єктивність і неупередженість; не є винятком і текст О. Назарука, ще надто живий і свіжий за часом написання безпосередньо після описаних подій. Та попри все, його спогади є безсумнівно цікавими для дослідника історії Західної України та українського суспільно-політичного життя початку Другої світової війни.

Книжка спогадів українського вченого-правника, етнічного білоруса, дійсного члена НТШ, професора УВАН Лева Окіншевича (1898–1980) «Моя академічна праця в Україні» (1995, чис. 2) [20] розкриває період життя і праці у Радянській Україні 1920–1930-тих років, що охоплює фрагмент його біографії тривалістю 16 років. Машинопис спогадів зберігався в архіві довголітнього голови НТШ у США Ярослава Падеха, колеги автора за напрямом наукових студій. Він висвітлює діяльність Соціально-суспільної секції та наукових інститутів АН УРСР до їхнього розгрому у середині 1930-тих років.

Лев Окіншевич, закінчивши 1921 р. юридичний факультет Київського інституту народного господарства, працював науковим співробітником Комісії для виучування історії західно-руського та українського права ВУАН, одночасно навчаючись в аспірантурі

Науково-дослідної кафедри історії України. З 1929 р. – директор видавництва ВУАН, а від 1931 – заступник секретаря Соціально-економічного відділу ВУАН. На початку 1930-х років зазнав переслідувань і цькувань, що посилилися після відмови від співпраці з Державним політичним управлінням (ДПУ). 1933 р. фактично втік з України до Казахстану, обірвавши всі академічні зв'язки. Під час Другої світової війни був мобілізований до радянської армії, потрапив у полон в Україні й 1943 р. разом із німецькими військами виїхав до Німеччини, працював на правничому факультеті УВУ у Мюнхені. 1949 р. переселився до США (Нью-Йорк), брав участь у діяльності НТШ в Америці, Товариства українських правників. Наукове визнання Окіншевичу принесли його праці з історії державного права, розвитку державно-правових інститутів України-Гетьманщини, проблем методології юридичної науки. Йому належать наукові пріоритети у дослідженні прав, статусу білоруського козацтва, проблем становлення білоруської юридичної термінології [2].

Мемуари дають уявлення сучасному читачеві про мікроклімат та умови функціонування суспільствознавства у часи становлення радянської системи, трагедію його розгрому сталінським режимом та фактичної заборони українцям займатися національною наукою. Авторський виклад демонструє особисту драму дописувача та драму його найближчого оточення з правничої комісії ВУАН, яка (разом з усією українською наукою) стала заручницею тоталітарної системи, що активно формувалась у цей час, а також наводить детальний опис технології поступового нищення вільної думки й перетворення Академії у партійно-бюрократичний апарат, гвинтик і придаток сталінської державної машини. Для цього проводили масові кампанії цькування окремих наукових праць, їхніх авторів і цілих дослідницьких напрямів, таврованих як «вороги народу». Л. Окіншевич впроваджує у канву свого наративу термін «полонена наука», під яким розуміє насильство над ученими, яких ціною фізичного виживання змушували критикувати націоналістичні позиції своїх колег. Показовим було виявлення нечинних антидержавних груп у середовищі науковців, як-от справи «Центра Действий», «Зборів 16-ти», «Молодої Академії», «Спілки визволення України».

У спогадах Л. Окіншевича бачимо десять тематичних блоків, що змальовують окремі штрихи життя та професійної діяльності

мемуариста: «Дещо про себе, з самого початку»; «Часи громадянської війни та визвольних змагань»; «Профспілкова праця й “Молода Академія”»; «Аспірантура в Науково-дослідчій катедрі історії України М. С. Грушевського: 1925–1928»; «Спроба здобути посаду викладача історії українського права»; «Білоруські зв’язки»; «Завідування видавництвом УАН»; «Сумні останні роки в Академії. “Полонена наука”»; «Зустріч з НКВД. Кінець моєї праці в ВУАН»; «Після Академії: Ніжен – “Прибалхашстрой” – Вязьма».

Мемуари поєднують інформативну насиченість та активну авторську позицію щодо описуваних подій і суспільних процесів із розумінням власної непересічності й повчальності особисто пережитого досвіду. Напевно, найкраще і найвлучніше охарактеризував історичну джерельну вартість мемуаристики Л. Окіншевича Я. Падох у своїй передмові до неї: «Спомини Льва Окіншевича безумовно краще від усяких сторонніх оцінок представляють цю видатну людину, її шляхотні змагання у науковій праці хоча й протягом дуже короткого та драматичного часу на Україні. Вартість цих коротких біографічних записів автора безсумнівна і буде корисною для сучасного молодого покоління в Україні, якому випав унікальний шанс після десятиліть червоного російського тоталітаризму будувати нову Українську Державу» [21, с. 24].

Спогади Любові Комар (1919–2007) «Процес 59-ти» (1997, чис. 3) [12] розкривають одну з маловідомих на той час сторінок визвольної боротьби українського народу за свою державність на західноукраїнських землях упродовж 1940-х років – молодіжний підпільний опір в умовах сталінських репресій. Українська підпільниця, членкиня УПА Любов Комар народилася 1 листопада 1919 р. у с. Жирівка біля Львова. Була донькою священника Степана Комара та Євдокії Палажій. Навчалася на факультеті германістики Львівського університету. Арештована 11 вересня 1940 р. органами НКВД-НКГБ. Під час «Процесу 59-ти», названого за числом його учасників, серед яких були Наталя Шухевич, Роман Берест, Михайло Думанський, Роман Дяків, Ганна Боднар, Дарія Коверко, Марта Грицай, Наталія Винників, Олена Волошин та інші, за вироком суду 18 січня 1941 р. засуджена до смертної кари, що її пізніше, завдяки клопотанню Кирила Студинського, замінено на 10 років тюрми та 5 років заслання. На початку нацистсько-радянської війни

22 червня з групою в'язнів вивезена зі Львова до Бердичева, звідки з наближенням фронту врятувалася. Після повернення була зв'язковою та радисткою УПА. З підходом радянських військ зарахована до групи, яка отримала завдання Проводу УПА відійти на Захід. Улітку 1944 р. група покинула українську землю й утворила на Заході Закордонне Представництво УГВР, яке очолив Мирослав Проккоп, згодом – її чоловік. Померла 3 лютого 2007 р. у Нью-Йорку. У 1970 р. у США було видано її спогади, передруковані 1997 р. у серії «Мемуарна Бібліотека НТШ».

Мемуарний нарис Л. Комар висвітлює перший етап боротьби української молоді та репресій стосовно неї у 1940–1941 роках, що вилився у процес Другої Екзекутиви ОУН, більше відомий як «Процес 59-ти», учасниками якого стали здебільшого представники студентського середовища Львівського університету. Навчальний заклад після тривалого панування польського духу почав набувати рис українськості і в такий спосіб привернув посилену увагу органів держбезпеки.

Книжка має автентичний характер та документальну основу, оскільки відповідна кримінальна справа зберігається в архіві СБУ Львівської області у восьми томах [1]. З приходом нової влади на заході України розпочалася репресивна національна політика, характерна для Східної України 1930-х років – спочатку були розгромлені українські легальні організації і товариства (НТШ, «Просвіта», «Рідна Школа», кооперативи, преса), а тоді взялися за нелегальні, зокрема ОУН, що активно діяла у стінах вищої школи. У вересні 1940 р. почалися перші арешти студентів, яких кидали у в'язницю на вул. Замарстинівській; відкрито слідство, проваджене методами радянського правосуддя з застосуванням катувань і принижень. Готувався гучний політичний процес над обвинуваченими у причетності до ОУН, проте поведінка підсудних не сприяла його пропагандистському розголосу.

Спогади Люби Комар сповнені драматичних рядків про мужню поведінку юнаків і дівчат, про жорстокість їхніх катів, зафіксовано чимало фактів допитів та позиції на них підсудних, окремі з яких обрали тактику заперечення належності до лав ОУН, а інші при формальному визнанні (попри тортури) не давали конкретних зізнань про людей та організацію. Значне місце на сторінках книжки

займає опис самого процесу, що відбувався 15–18 січня 1941 р. у залі будинку обласного НКВД на вул. Пелчинській (сучасна вул. Вітовського) – його провадження, незламна поведінка підсудних, що шокувала навіть досвідчених енкаведистів, які вперше зіткнулися з організованим опором і недвозначним викликом сталінській системі. Така поведінка не могла залишитися не покараною, а тому, за вироком суду, 42 обвинувачених засуджено до розстрілу, зокрема 11 дівчат.

Серед засуджених була і Наталя Шухевич (1922–2010), сестра Романа Шухевича (генерала Чупринки), членкиня ОУН, якій присудили 10-річне ув'язнення, яке згодом замінили до 5 років уральських таборів. Вона теж залишила короткі спогади (нині – зберігаються у Львівському історичному музеї) про свою участь у цьому процесі, в яких засвідчила, що сиділа в одній камері з Любою Комар, Галею Ставарською, Дунькою Ковалюк, Лідою Світлик та іншими дівчатами. Її спомини перегукуються з мемуарами Люби Комар, особливо згадка щодо достойної поведінки підсудних: «Всі тримались дуже мужньо. І коли зачитали вирок, всі дружно заспівали “Ще не вмерла Україна”. Енкаведисти не знали, що робити, кричали “молчать”, але ніхто не слухав і ми доспівали до кінця» [15].

Важливе історичне значення спогадів Л. Комар чітко окреслив редактор книги О. Романів: “Книга Люби Комар є своєрідною сагою про героїчне покоління. Вона переконує, що на землі, яка виплекала таке покоління, не може вмерти народ, не може загинути його свобода” [25, с. 10]. Затребуваність цього мемуарного наративу зайвий раз підкреслює його присутність у сучасних виданнях, що висвітлюють історію українського національно-визвольного руху [6, с. 223–224], а також повторне оприлюднення разом з опрацьованими особовими довідками залучених до процесу студентів з архіву ЛНУ ім. І. Франка [5].

Продовжує серію «Мемуарна Бібліотека НТШ» надзвичайно вартісне видання пера професора, активного молодого члена НТШ довоєнних часів, голови Чиказького осередку і найстаршого діяча товариства початку 1990-х рр. Мирослава Семчишина (1910–1999) «З книги Лева: Український Львів двадцятих-сорокових років: спомини» (1998, чис. 4) [27], в якому основну увагу сфокусовано на довоєнному Львові, його українській культурі та її діячах,

національних колізіях, побачених крізь призму тогочасних окупаційних режимів. Мемуарист знайомить читача з подіями та посталями, пов'язаними з боротьбою за українськість Галичини під пануванням трьох чужинських влад: санаційної Польщі, «перших советів», фашистської Німеччини. Книга М. Семчишина, за словами О. Романіва, добре вписувалася в концепцію видавничої серії «Мемуарна Бібліотека НТШ» [23, с. 3], а її автор, який до війни брав активну участь у роботі Філологічної секції НТШ і 14 січня 1940 р. був свідком ліквідації товариства радянською владою, ще встиг побачити свою працю друком [16].

Книга споминів складається з чотирьох розділів: «Галичина під Польщею»; «У міжвоєнному Львові»; «В обіймах “серпа і молота”»; «Роки німецької окупації». Перший розділ базується не на особистих рефлексіях автора, а є історичним тлом для опису становища українців у відродженій Польщі – суспільно-політичних і національних умов життя Галичини, науки та освіти, організації українського приватного шкільництва в рамках «Рідної Школи», «Просвіти» й Українського Таємного Університету у Львові, діяльності НТШ, українського літературного життя.

Другий розділ суголосно з його назвою торкається вже особистих роздумів і вражень спершу студента Львівського університету, а згодом – вже сформованого інтелігента, викладача гімназії й журналіста, особи, не заангажованої до тодішнього революційного політичного дискурсу (ОУН), а прихильника чисельного поміркованого крила українського суспільства, інтереси якого у міжвоєнний період репрезентувало УНДО. Ось як М. Семчишин характеризує ідеологію та політичну практику ОУН: «Фундаментальною була теза, що нація – це абсолютна цінність, і немає вищої мети, як здобуття держави, а політична система в державі має базуватись на владі однієї партії (тобто ОУН) з вождем у проводі. На галицькому ґрунті ця організація, крім пропагандивної акції передовсім серед університетської молоді і старших класів гімназії та свідоміших ремісників, запроваджувала тактику збройної боротьби у формі атентатів на провідних польських діячів, а також саботаж, підпали великопанських маєтків. Такими акціями вона намагалась втримувати українську публічну думку у постійному політичному напруженні» [27, с. 35]. Мемуарист викладає свою

версію подій студентського життя міста в його університетські роки, подає спогади про влаштування на працю (у філії УАГ, ко-ректором у концерні «Українська преса»), докладний аналіз журналістського середовища, в якому перебував, а також політичної ситуації перших днів Другої світової війни.

Третій розділ зацікавлює читача детальними, влучними і саркастичними спостереженнями автора про початки перебування більшовицького режиму у Львові та поведінку його представників, виявляючи сприйняття нової системи влади українськими освіченими колами, а також різноетнічними мешканцями тогочасного міського простору.

Четвертий, найбільший за обсягом, розділ присвячений подіям українського суспільного життя періоду німецької окупації, що відзначалася не лише певною толеранцією до українців на відміну від ставлення до поляків та євреїв, але й політичним розчаруванням галичан щодо придушення прагнення до відновлення Української держави, заманіфестованого 30 червня 1941 р. У своїх спогадах М. Семчишин зупиняється як на загальних політичних аспектах життя Генеральної губернії, так і на фактах особистого життєпису (редакторська робота в медійному агентстві «Телепрес»); проливає світло на походження створення дивізії «Галичина», розглядаючи її не як колаборантське утворення, а як закономірне продовження прагнень молодого українства до незалежності шляхом збройного чину й мілітарного самовияву.

Розповідь очевидця й учасника багатьох подій суспільного та культурного процесу на західноукраїнських землях має важливу історичну місію: стати для сучасників джерелом правдивих відомостей про складний політичний шлях галицьких українців від поневоленої нації до утвердження власної держави, довжиною в ціле XX століття.

Мемуарна розповідь колишнього чотаря легіону «Нахтігаль», вояка УПА, активного діяча українських ветеранських організацій у діаспорі Мирослава Кальби (1916–2013) «Ми присягали Україні: ДУН 1941–1943» (1999, чис. 5) [10] стосується буремних подій початку німецько-радянської війни, створення легіону Дружин українських націоналістів, що з висоти часу сприймається як національна легенда й дає відповіді на ключові запитання, які сьогодні

є джерельною базою для історичних досліджень новітньої доби: за яких обставин і як відбувалося формування ДУН, що це був за похід у Західну Україну, що діялось у Львові після відступу більшовиків і якою була роль дунівців у проголошенні Акту незалежності 30 червня 1941 р. та інших.

Безпосередня розповідь учасника подій, члена ДУН, що включали в себе два батальйони з німецькими назвами «Нахтігаль» і «Роланд», хоча й не претендує на історичні узагальнення, все ж повертає читача до обставин вісімдесятилітньої давнини, тримаючи у пам'яті правдиві образи і факти того часу. Що стосується мотивів створення українських військових формувань у структурі німецької воєнної машини, то вони продиктовані прагненням націоналістичних кіл отримати хоча б мінімальний шанс на відновлення державницьких змагань українців у протиборстві двох тоталітарних імперій, з яких фашистську Німеччину з її лиховісною ідеологією все ж сприймали *volens nolens* як менше зло, – силу, що могла вибити більшовицькі орди з українських земель, і яку українці намагалися використати в своїх державотворчих аспіраціях.

Мемуари Кальби тематично складаються з двох частин – «ДУН. Курені “Нахтігаль” і “Роланд”» і «Ворожі наклепи на ДУН та релалії тогочасних злочинів у Львові», що порушують проблеми організації найбільш радикальним і впливовим крилом ОУН українських військових формувань у співдії з німецькими військовими чинниками; статус куренів «Нахтігаль» і «Роланд» як окремих військових одиниць на теренах Галичини й Волині, а згодом і на сході України; вступ дунівців до Львова разом із німецькими військами, що створювало відчуття української військової присутності для мешканців міста та ілюзію певних політичних перемог, що вилилось у проголошення Акту 30 червня; наводять свідчення про безпідставність звинувачень українців у причетності до масових розправ над євреями і поляками, зокрема розстрілів львівської професури, згодом підтверджені численними показами свідків, матеріалами Нюрнберзького процесу, за результати якого ані «Нахтігаль», ані дивізія «Галичина» не були визнані воєнними злочинцями, а також сучасними історичними дослідженнями [3, с. 138]. Тому в контексті сучасних історіографічних студій не варто недооцінювати роль спогадів очевидців, зокрема, М. Кальби як джерела

до новітньої історії державницьких змагань України. До речі, появі книги передувала публікація фрагментів спогадів у львівській газеті «За вільну Україну» [9].

Книга О. Шаблія «Мандрівки Володимира Кубійовича» (2000, чис. 6) [37], яку за жанром можна прирівняти до мемуарної літератури, вшановує пам'ять ученого-географа, суспільно-політичного діяча, організатора наукового життя НТШ у Європі, визначної особистості, яка залишила чималий слід в історії української культури ХХ ст. у рік, визнаний товариством роком В. Кубійовича (1900–1985), що карбує його 100-літній ювілей. У 2000 р. НТШ вшанувало ювілей В. Кубійовича біографічною статтею професора О. Шаблія [36].

Уся свідома діяльність ювіляра тісно пов'язана з товариством: ще у довоєнні роки він плідно працював у середовищі НТШ як дослідник географії; виїхавши на Захід, у статусі Ді–Пі відновлював НТШ у Німеччині, впродовж 16 років виконував обов'язки Генерального секретаря товариства. Його творча робота, зокрема над відомим енциклопедичним проєктом, вимагала постійних мандрівок: до війни – здебільшого теренами Карпат і Балкан, у час війни – Східною Україною, під час еміграції, постійно проживаючи спочатку в Баварії, а згодом у Сарселі під Парижем – практично всією Європою (Францією, Іспанією, Великобританією, Швейцарією, Норвегією) та Північною Америкою (США, Канадою). О. Шаблій як знавець архівної, книжкової та мемуарної спадщини В. Кубійовича взявся реконструювати його подорожні враження та зустрічі під час них із цікавими людьми (З. Кузелею, І. Кошелівцем, родиною Янівих, Ю. Шерехом, О. Тарнавським, С. Яблонською, Е. Андієвською, Л. Плющем, М. Шлемкевичем, Б. Винаром, М. Дольницьким, Ю. Тисом-Крохмалюком, І. Розгоном, П. Біланюком, Я. Падехом, В. Веригією) – елітою післявоєнної української діаспори, яка творила сутнісний вектор нашої новітньої історії. «Вісник НТШ» відгукнувся позитивною рецензією на книгу Олега Шаблія про Володимира Кубійовича [24].

Український класичний філолог, викладач і директор українських гімназій Чорткова, Городенки, Станиславова, Тернополя і Львова, один із кращих представників найчисельнішої верстви світської інтелігенції, який захистив докторат у Відні, а згодом у діаспорі,

дійсний член НТШ Михайло Ярослав Соневицький (1892–1975) залишив нащадкам «Спогади старого педагога» (2001, чис. 7) [31], що їх зібрав і підготував до друку його колишній учень, професор Степан Ярема. Фрагменти спогадів друкували раніше на Заході та в Україні [28–33].

У них він змалював рідне село Гадинківці на Поділлі, де його батько був душпастирем та свою майже 30-річну працю (1916–1944), спрямовану на виховання молоді, готової на чин задля народу. Крізь тло мемуарної оповіді постає добрий фахівець, який відзначався методичністю, коректністю, справедливістю та вимогливістю у ставленні до учнів і до себе, врівноваженістю і терпеливістю характеру, що забезпечувало високий рівень викладання. Він не обмежувався лише основним педагогічним навантаженням, а й суміщав роботу в чоловічій гімназії з викладанням у дівочій гімназії УПТ “Рідна Школа” (Тернопіль), Богословській академії та Львівському університеті, науковою працею в Інституті літератури Академії наук (Львів). Скрупульозна педагогічна праця поглинала весь час, не даючи змоги займатися виключно науковою діяльністю, до якої М. Соневицький виявляв неабияку схильність, оскільки дописував до преси та видавав книжки про античність.

Основний мемуарний виклад автора доповнюють спогади його дружини Ольги про тогочасне музичне життя, а також колишньої учениці – письменниці і громадської діячки у Канаді Лесі Храпливої-Щур. “Спогади старого педагога” як цінне джерело лягли у скарбничку історії українського шкільництва Галичини міжвоєнної доби.

Висновки. Опираючись на традиційні наукові концепції попереднього НТШ (1873–1939), сучасне товариство розробило чітку програму дій, що стосувалася сутності і значення національного життя, проблем розвитку української ідеї та національного інтересу під кутом зору історичного сегмента досліджень й розпочало її поступову реалізацію. У цьому засадничому теоретичному контексті постала й розвинула видавничу активність ключова серія товариства «Мемуарна Бібліотека НТШ» (1995–2001), що її видавала Історично-філософська комісія у межах п’ятого етапу відродження матірнього НТШ в Україні, а саме – різні за змістом, часом створення та видово-жанровою характеристикою пам’ятки мемуарної

літератури. У ній побачили світ сім мемуарних видань науково-популярного викладу (рукописи спогадів українських громадських, культурних і наукових діячів – педагогів, письменників, науковців, учасників національно-визвольної боротьби ХХ ст., пов’язаних із помітними історичними подіями), що є важливими документальними джерелами до новітньої історії України. Видавці (редактори й упорядники серії) після тривалого панування тоталітарного режиму та засилля його ідеологічної спадщини у виданні друкованої продукції поставили собі за мету всебічно висвітлювати науковий і науково-популярний мемуарний дискурс, простежуючи спадкоємність традицій у переданні видавничого досвіду.

1. Архів СБУ Львівської області. Фонд П-22753.
2. Білокінь С. І. Окіншевич Лев Олександрович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 7. С. 555.
3. Боляновський А. Розстріли польських професорів у Львові в липні 1941 року: історичні факти, юридичні звинувачення, політичні інсинуації. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Львів, 2010–2011. Вип. 3/4. С. 107–146.
4. Головацький І. Процес 59-ти: 42 особи засуджено до розстрілу. *Вісник НТШ*. Львів, 1995. Весна-літо (чис. 12/13). С. 16. (Гортаючи сторінки історії).
5. Гривул Т., Осередчук О. «Процес 59-ти»: покоління борців та героїв : наук.-популярне видання / упоряд. архівних матеріалів: О. Осередчук, Т. Гривул, С. Вікарчук. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 232 с.
6. Дедик О., Козицький А., Мороз В., Муравський В. Львів. Місто наших героїв : путівник. Львів : Літопис, 2009. 248 с.
7. Західня Україна під більшовиками. IX.1939 – VI.1941 : збірник = Western Ukraine under the Bolsheviks. IX.1939 – VI.1941 / за ред. М. Рудницької ; НТШ в Америці. Нью-Йорк, 1958. 494 с.
8. Звітна доповідь голови НТШ О. Романіва загальним звітно-виборним зборам 21 грудня 1996 р. Науково-видавнича діяльність. *Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка* / уклад.: О. Романів, Н. Гумницька. Львів ; Нью-Йорк ; Торонто, 1997. Чис. 88. С. 73–87.
9. Кальба М. Дружини українських націоналістів. *За Вільну Україну*. Львів, 1998. 13 черв. (№ 73). С. 2 ; 16 черв. (№ 74). С. 3 ; 18 черв. (№ 75). С. 3 ; 20 черв. (№ 76). С. 2 ; 23 черв. (№ 77). С. 3 ; 25 черв. (№ 78). С. 3 ; 27 черв. (№ 79). С. 2 ; 30 черв. (№ 80). С. 3 ; 2 лип. (№ 81). С. 3 ; 4 лип. (№ 82). С. 2 ; 7 лип. (№ 83). С. 3 ; 9 лип. (№ 84). С. 3 ; 11 лип. (№ 85). С. 2 ; 14 лип. (№ 86). С. 3.

10. Кальба М. Ми присягали Україні. ДУН 1941–1943 / ред. О. Романів ; НТШ. Львів, 1999. 184 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 5).

11. Кедрин І. Життя – події – люди : спомини і коментарі = Life – Events – People : Memoirs and commentary. Нью Йорк : Видавничка кооператива «Червона Калина», 1976. 724 с.

12. Комар Л. Процес 59-ти / ред. О. Романів ; НТШ. 2-ге виправл. вид. Львів, 1997. 104 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 3).

13. Купчинський О. Видання товариства імені Шевченка (1874–1892) та Наукового товариства ім. Шевченка (1892–2016) в Україні. *Наукове товариство імені Шевченка* : енциклопедія. Київ ; Львів ; Тернопіль, 2016. Т. 3. С. 52–57.

14. Купчинський О. Вступне слово. *Назарук О. Зі Львова до Варшави: утеча перед совітами в пам'ятних днях 2–13 жовтня 1939 року* / упорядкув., передм., примітки М. Швагуляка ; НТШ. Львів, 1995. С. 5–6. (Мемуарна Бібліотека НТШ; чис. 1).

15. Львівський історичний музей (ЛІМ). Фондова група «Пам'ятки визвольних змагань». Інв. № ПВЗ-1186. С. 4.

16. Мирослав Семчишин : некролог. *Вісник НТШ*. Львів, 1999. Весна (чис. 21). С. 43.

17. Мовна М. Відновлене НТШ в Україні: підсумки видавничої діяльності. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника* : зб. наук. праць. Львів, 2024. Вип. 16 (32). С. 170–185.

18. Назарук О. Зі Львова до Варшави: утеча перед совітами в пам'ятних днях 2–13 жовтня 1939 року / упорядкув., передм., примітки М. Швагуляка ; НТШ. Львів, 1995. 96 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 1).

19. Німчук І. 595 днів совєцьким в'язнем. Торонто : Вид-во і друкарня оо. Василян, 1950. 230 с.

20. Окіншевич Л. Моя академічна праця в Україні / ред. О. Романів ; НТШ. Львів, 1995. 88 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 2).

21. Падох Я. Лев Окіншевич – видатний історик державного права козацької України. *Окіншевич Л. Моя академічна праця в Україні* / ред. О. Романів ; НТШ. Львів, 1995. С. 8–24. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 2).

22. Прихода М. Шляхетний жест сен'йора НТШ. *Експрес*. Львів, 1997. 5–13 квіт. (№ 13). С. 17.

23. [Романів О.]. Оглядач. Дорогами Володимира Кубійовича. *Вісник НТШ*. Львів, 2001. Весна (чис. 25). С. 33.

24. Романів О. Львівські леви повертаються додому. *Семчишин Л. 3 книги Лева: Український Львів двадцятих-сорокових років* : спомини / ред. О. Романів ; НТШ. Львів, 1998. С. 3–10. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 4).

25. Романів О. Сага про героїчне покоління. *Комар Л. Процес 59-ти* / ред. О. Романів ; НТШ. 2-ге виправл. вид. Львів, 1997. С. 3–10. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 3).

26. Романів О. Ювілей сеньйора НТШ. *Вісник НТШ*. Львів, 1996. Весна-літо (чис. 14/15). С. 22.

27. Семчишин Л. 3 книги Лева: Український Львів двадцятих-сорокових років : спомини / ред. О. Романів ; НТШ. Львів, 1998. 146 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 4).

28. Соневицький М. Мої спогади про відновлення Академічної гімназії у Львові та її організацію в рр. 1941–44. *Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості. 1878–1978*. Мюнхен ; Філядельфія, 1978. Т. 1. С. 485–487.

29. Соневицький М. Спогади про Гадинківці до Першої світової війн. *Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Бориців, Заліщики* / ред.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дrajнньовський. Нью Йорк ; Париж ; Сидней ; Торонто, 1974. С. 325–333. (НТШ ; Укр. архів ; т. 28).

30. Соневицький М. Спогади про дівочу гімназію «Рідної Школи» в Станиславові в рр. 1924–28. *Альманах Станиславівської землі* : зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини = *Almanach of the Stanyslaviv region* / ред.-упоряд. Б. Кравців. Нью Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. С. 307–312. (НТШ ; Укр. архів ; т. 28).

31. Соневицький М. Спогади старого педагога / упорядкув., післямова й коментарі С. Яреми ; НТШ. Львів, 2001. 112 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 7).

32. Соневицький М. Спогади старого педагога. *Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування 1898–1998* / упорядкув. С. Яреми ; НТШ ; Львівське крайове т-во «Рідна Школа». Тернопіль ; Львів, 1998. С. 201–202.

33. Соневицький М. Чортківська гімназія. *Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Бориців, Заліщики* / ред.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дrajнньовський. Нью Йорк ; Париж ; Сидней ; Торонто, 1974. С. 89–98.

34. Фелонюк А. В. Наукове товариство імені Шевченка. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2020. Т. 22. С. 561–566.

35. Цегельський Л. Від легенд до правди: спомини про події в Україні зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. = *From Legends to Facts*. Нью Йорк ; Філадельфія : Булава, 1960. 313 с.

36. Шаблій О. Визначний український вчений-енциклопедист. *Вісник НТШ*. Львів, 2000. Осінь (чис. 24). С. 14–15, 17.

37. Шаблій О. Мандрівки Володимира Кубійовича. Львів, 2000. 132 с. (Мемуарна Бібліотека НТШ ; чис. 6).

References

1. Arkhiv SBU Lvivskoi oblasti [Archive of the SBU of Lviv region]. P-22753. [in rus.].
2. Bilokin, S. I. (2010). Okinshevych Lev Oleksandrovych [Okinshevych Lev Oleksandrovych]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* : u 10 t. Kyiv : Nauk. dumka, 7, p. 555. [in Ukr.].
3. Bolianovskyi, A. (2010–2011). Rozstrily polskykh profesoriv u Lvovi v lypni 1941 roku: istorychni fakty, yurydychni zynuvachennia, politychni insynuatsii [The executions of Polish professors in Lviv in July 1941: historical facts, legal justifications, political insinuations]. *Ukraina-Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*. Lviv, 3/4, pp. 107–146. [in Ukr.].
4. Holovatskyi, I. (1995). Protsey 59-ty: 42 osoby zasudzheno do rozstrilu [Process of 59: 42 people sentenced to death]. *Visnyk NTSh*. Lviv, Vesna-lito, 12/13, p. 16. (Hortaiuchy storinky istorii). [in Ukr.].
5. Hryvul, T. & Oseredchuk, O. (2011). “Protsey 59-ty”: pokolinnia bortsiv ta heroiv [“Process of 59”: generations of fighters and heroes] : nauk.-populiarne vydannia. Lviv : LNU im. I. Franka, 232 p. [in Ukr.].
6. Diedyk, O., Kozyskyi, A., Moroz, V. & Muravskyi, V. (2009). Lviv. Misto nashykh heroiv [Lviv. City of our heroes] : putivnyk. Lviv : Litopys, p. 248. [in Ukr.].
7. Rudnytska, V. (1958, ed.). Zakhidnia Ukraina pid bolshevykamy, IX.1939 – VI.1941 [Western Ukraine under the Bolsheviks, IX.1939 – VI.1941] : zbiryk. Niu-York, 494 p. [in Ukr.].
8. Romaniv, O. & Humnytska, N. (1997, comp.). Zvitna dopovid holovy NTSh O. Romaniva zahalnym zvitno-vybornym zboram 21 hrudnia 1996 r. [Report of the head of the Shevchenko Scientific Society O. Romaniv to the general reporting and election meeting on December 21, 1996]. *Khronika NTSh*. Lviv ; Niu-York ; Toronto, 88, pp. 73–87. [in Ukr.].
9. Kalba, M. (1998, 73, June 13 ; 74, June 16 ; 75, June 18 ; 76, June 20 ; 77, June 23 ; 78, June 25 ; 79, June 27 ; 80, June 30 ; 81, July 2 ; 82, July 4 ; 83, July 7 ; 84, July 9 ; 85, July 11 ; 86, July 14). Druzhyny ukrainskykh natsionalistiv [Ranks of Ukrainian nationalists]. *Za Vilnu Ukrainu*. Lviv, p. 2 ; p. 3 ; p. 3 ; p. 2 ; p. 3 ; p. 3 ; p. 2 ; p. 3 ; p. 2 ; p. 3 ; p. 3 ; p. 2 ; p. 3. [in Ukr.].
10. Kalba, M. (1999), Romaniv, O.(ed.). My prysiahaly Ukraini. DUN 1941–1943 [We swore allegiance to Ukraine. DUN 1941–1943]. Lviv, 184 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 5). [in Ukr.].
11. Kedryn, I. (1976). Zhyttia – podii – liudy [Life – events – people] : spomyny i komentari. Niu York : Vydavnycha kooperatyva “Chervona Kalyna”, 724 p. [in Ukr.].
12. Komar, L. (1997), Romaniv, O. (ed.). Protsey 59-ty [Process of 59]. 2-he vypravl. vyd. Lviv, 104 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 3). [in Ukr.].

13. Kupchynskiy, O. (2016). Vydannia tovarystva imeni Shevchenka (1874–1892) ta NTSh (1892–2016) v Ukraini [Publications of the Shevchenko Society (1874–1892) and NTSh (1892–2016) in Ukraine]. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka* : entsyklopediia. Kyiv ; Lviv ; Ternopil, 3, pp. 52–57. [in Ukr.].

14. Kupchynskiy, O. (1995), Shvahuliak, M. (comp.). Vstupne slovo [Preface]. *Nazaruk O. Zi Lvova do Varshavy: utecha pered sovityamy v pamiatnykh dniakh 2–13 zhovtnia 1939 roku*. Lviv, pp. 5–6. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 1). [in Ukr.].

15. Lvivskiy istorychnyi muzei (LIM). Fondova hrupa “Pamiatky vyzvolnykh zmahan” [Lviv Historical Museums (LHM). Fund group “Memories of the Liberation Struggles”]. Inv. N PVZ-1186, p. 4. [in Ukr.].

16. Myroslav Semchyshyn [Myroslav Semchyshyn] : nekroloh. (1999). *Visnyk NTSh*. Lviv, Vesna, 21, p. 43. [in Ukr.].

17. Movna, M. (2024). Vidnovlene NTSh v Ukraini: pidsumky vydavnychoi diialnosti [Restored Shevchenko Scientific Society in Ukraine: summary of publishing activities]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka* : zb. nauk. prats. Lviv, 16 (32), pp. 170–185. DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2024-16\(32\)-8](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2024-16(32)-8) [in Ukr.].

18. Nazaruk, O. (1995), Shvahuliak, M. (comp.). Zi Lvova do Varshavy: utecha pered sovityamy v pamiatnykh dniakh 2–13 zhovtnia 1939 roku [From Lviv to Warsaw: Escape from the Soviet Union in the memorable days of October 2–13, 1939]. Lviv, 96 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 1). [in Ukr.].

19. Nimchuk, I. (1950). 595 dniv sovietskym viaznem [595 days as a Soviet prisoner]. Toronto : Vyd-vo i drukarnia oo. Vasyliian, 230 p. [in Ukr.].

20. Okinshevych, L. (1995), Romaniv, O. (ed.). Moia akademichna pratsia v Ukraini [My academic work in Ukraine]. Lviv, 88 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 2). [in Ukr.].

21. Padokh, Ya. (1995), Romaniv, O. (ed.). Lev Okinshevych – vydatnyi istoryk derzhavnoho prava kozatskoi Ukrainy [Lev Okinshevych – an excellent historian of the state law of Cossack Ukraine]. *Okinshevych L. Moia akademichna pratsia v Ukraini*. Lviv, pp. 8–24. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 2). [in Ukr.].

22. Prykhoda, M. (1997, 13, April 5–13). Shliakhetnyi zhest seniora NTSh [The polite gesture of the senior NTSh]. *Ekspres*. Lviv, p. 17. [in Ukr.].

23. [Romaniv, O.]. Ohliadach. (2001). Dorohamy Volodymyra Kubiiiovycha [Roads of Volodymyr Kubiiovych]. *Visnyk NTSh*. Lviv, Vesna, 25, p. 33. [in Ukr.].

24. Romaniv, O. (1998). Lvivski levy povertaiutsia dodomu [Lviv lions return to home]. *Semchyshyn L. Z knyhy Leva: Ukrainysky Lviv dvadtsiatykh-sorokovykh rokiv* : spomyny. Lviv, pp. 3–10. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 4). [in Ukr.].

25. Romaniv, O. (1997). Saha pro heroichne pokolinna [Saha about heroic generation]. *Komar L. Protses 59-ty. 2-he vypravl. vyd.* Lviv, pp. 3–10. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 3). [in Ukr.].

26. Romaniv, O. (1996). Yuvilei seniora NTSh [Senior anniversary of NTSh]. *Visnyk NTSh.* Lviv, Vesna-lito, 14/15, p. 22. [in Ukr.].

27. Semchyshyn, L. (1998), Romaniv, O. (ed.). Z knyhy Leva: Ukrainskyi Lviv dvadtsiatykh-sorokovykh rokiv [From Lion's book: Ukrainian Lviv of the 20th–40th centuries] : spomyny. Lviv, 146 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 4). [in Ukr.].

28. Sonevytskyi, M. (1978). Moi spohady pro vidnovlennia Akademichnoi gimnazii u Lvovi ta yii orhanizatsiiu v rr. 1941–44 [My memoirs on the revival of the Academic Gymnasium in Lviv and its organization in 1941–44]. *Yuvileina knyha Ukrainskoi akademichnoi himnazii u Lvovi. Na 100-richchia pershoho ukrainskoho ispytu zrilosty. 1878–1978.* Miunkhen ; Filiadelfia, 1, pp. 485–487. [in Ukr.].

29. Sonevytskyi, M., (1974), Sonevytska, O., Stefanovych, B. & Drazhnovskyi, R. (eds.). Spohady pro Hadynkivtsi do Pershoi svitovoi viiny [Memoires of the Hadynkivci people before the First World War]. *Istorychno-memuarnyi zbirnyk Chortkivskoi okruhy. Povity: Chortkiv, Kopychyntsi, Borshchiv, Zalishchyky.* Niu York ; Paryzh ; Sydnei ; Toronto, pp. 325–333. [in Ukr.].

30. Sonevytskyi, M. (1975), Kravtsiv, B. (comp., ed.). Spohady pro divochu himnaziui “Ridnoi Shkoly” v Stanyславovi v rr. 1924–28 [Memoires about the girl gymnasium of the “Ridna Shkola” in Stanyslav in 1924–28]. *Almanakh Stanyславivskoi zemli : zb. materiialiv do istorii Stanyславova i Stanyславivshchyny.* Niu York ; Toronto ; Miunkhen, pp. 307–312. (NTSh ; Ukr. archive ; 28). [in Ukr.].

31. Sonevytskyi, M. (2001), Yarema S. (comp.). Spohady staroho pedahoha [Memoires of an old teacher]. Lviv, 112 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 7). [in Ukr.].

32. Sonevytskyi, M. (1998), Yarema, S. (comp.). Spohady staroho pedahoha [Memoires of an old teacher]. *Yuvileina knyha ukrainskoi himnazii v Ternopoli. Do storichchia zasnuvannia 1898–1998.* NTSh, Lvivske kraiove t-vo “Ridna Shkola”. Ternopil; Lviv, pp. 201–202. [in Ukr.].

33. Sonevytskyi, M. (1974), Sonevytska, O., Stefanovych, B. & Drazhnovskyi, R., (eds.). Chortkivska himnaziia [Chortkiv gymnasium]. *Istorychno-memuarnyi zbirnyk Chortkivskoi okruhy. Povity: Chortkiv, Kopychyntsi, Borshchiv, Zalishchyky.* Niu York ; Paryzh ; Sydnei ; Toronto, pp. 89–98. [in Ukr.].

34. Feloniuk, A. V. (2020). Naukove tovarystvo imeni Shevchenka [Shevchenko Scientific Society]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy.* Kyiv, 22, pp. 561–566. [in Ukr.].

35. Tsehelskyi, L. (1960). Vid legend do pravdy: spomyny pro podii v Ukraini zviazani z Pershym Lystopadom 1918 r. [From legend to truth: memories of events in Ukraine associated with the November First 1918]. Niu York ; Fyladelfiia : Bulava, 313 p. [in Ukr.].

36. Shablii, O. (2000). Vyznachnyi ukraïnskyi vchenyi-entsyklopedyst [The prominent Ukrainian scientist-encyclopediaist]. *Visnyk NTSh*. Lviv, Osin, 24, pp. 14–15, 17. [in Ukr.].

37. Shablii, O. (2000). Mandrivky Volodymyra Kubiiiovycha [Travels of Volodymyr Kubijovych]. Lviv, 132 p. (Memuarna Biblioteka NTSh ; 6). [in Ukr.].

Marianna Movna, Candidate of Historical Science, Senior Scientific Researcher, Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Publication of the Series “Memoir Library of the Shevchenko Scientific Society” (1995–2001) as a Documentary Source to the Modern History of Ukraine

The revived NTSh is a scientific institution formed in theoretical and practical dimensions with clear state approaches to the interpretation and specific work on the study of scientific processes. Based on the traditional scientific concepts of the previous NTSh, the society developed a clear program of actions that concerned the essence and meaning of national life, the problems of the development of the Ukrainian idea and national interest from the point of view of various scientific interests, and scientific and publishing activities became the most important priority. All of the above applies to the book series “Memoir Library of NTSh” of the humanitarian direction, in which seven memoir editions of popular scientific content were published, which are important documentary sources for the modern history of Ukraine.

The article first reveals the publishing activity of the book series “Memoir Library of the NTSh” (1995–2001), which was published by the Historical and philosophical commission of the society within the framework of the fifth stage of the revival of the maternity NTSh in Ukraine. The publishing strategies of the publishers of the series in the release of printed products are analyzed, which set themselves the goal of publishing sources from the modern history of Ukraine, comprehensively covering the scientific and popular science memoir discourse and tracing the continuity of publishing traditions from the past to the present.

Keywords: Shevchenko Scientific Society, the city of Lviv, O. Romaniv, book series “Memoir Library of the NTSh”, modern publishing activity, documentary source, modern history of Ukraine.